

Miten kirjoittajamaksut edistävät tieteen avoimuutta?

Juuso Ala-Kyyny¹

¹ Tietoasiantuntija, Helsingin yliopiston kirjasto, juuso.ala-kyyny@helsinki.fi

Julkaistu 12.5.2021

Abstrakti

Kirjoittajamaksut ovat osa avoimen julkaisemisen monimuotoista kokonaisuutta, jonka tavoitteena on tehdä tutkimusjulkaisujen avoimesta saatavuudesta lähtökohta. Eri keinot avoimuuden toteuttamiseen tukevat strategiaa. Siirtymävaiheessa avoimeen julkaisemiseen liittyvät maksut koettelevat erityisesti tutkimusintensiivisiä yliopistoja.

Artikkeli julkaistiin alun perin Think Open -blogissa: <https://blogs.helsinki.fi/thinkopen/apc-sarja-4/>

Kirjoittajamaksuja käsittelevässä juttusarjassa on aiemmin käsitelty sitä, [mitä ovat kirjoittajamaksut](#) (article processing charges, APC) ja [mitä palveluita tutkijalle on tarjolla](#). Tässä osassa luodaan silmäys siihen, *miksi* kirjoittajamaksuja maksetaan.

Kirjoittajamaksut ovat osa avoimen julkaisemisen (open access) kokonaisuutta, jolla pyritään saattamaan tieteellisen tutkimuksen tulokset avoimesti saataville. Avoimuuden edistämisen taustalla on yhtäältä tutkimusympäristön muutos (digitalisaatio), joka antaa uusia mahdollisuuksia tieteen kehittymiseen ja vaikuttavuuteen avoimuuden kautta, toisaalta tieteellisen julkaisemisen [kriisiytynyt hintakehitys](#), johon etsitään lisääntyvän avoimuuden kautta vaihtoehtoja.

Tiedeyhteisön tavoitteena on tieteellisen tiedon avoin saatavuus taloudellisesti kestäväällä tavalla. Tähän on monta tietä, muun muassa:

- transformatiiviset lehtisopimukset, jotka ovat perinteisen lehtitilauksen ja open access -julkaisemisen yhdistelmä (ks. [FinELib-sopimukset](#))
- open access -lehtien kirjoittajamaksut (gold open access)
- julkaiseminen tutkijalle [maksuttomissa open access -lehdissä](#) ja -julkaisualueilla (diamond open access)

- avoimen julkaisemisen tukeminen yhteistyö- ja konsortiomallien pohjalta (esim. Helsingin yliopiston kirjaston [Language Science Press -yhteistyö](#))
- [rinnakkaistallennus](#) (green open access)

Kaikki nämä tähtäävät siihen, että yhä suurempi osa tieteellisestä tutkimuksesta on avoimesti saatavilla. Suomessa avoimen julkaisemisen osuus ylitti viime vuonna [ensi kertaa yli 70 prosenttia](#). Open access on myös [kansainvälisesti tiedejulkaisemisen suunta](#).

”Haluamme hyödyntää kaikkia avoimuuden reittejä”

Tällä hetkellä ollaan [muutosvaiheessa](#), jossa avointa julkaisemista edistetään voimakkaasti mutta myös maksumuurit ovat paikoillaan. Sen lisäksi, että kirjoittajamaksuilla rahoitetaan avointa julkaisemista, ne ovat erityisesti suurten kaupallisten tiedekustantajien keino ylläpitää ansaintamalliaan tilausmaksujen ehtyessä.

Helsingin yliopiston kaltaiset tutkimusintensiiviset yliopistot tasapainoilevat siirtymävaiheessa lehtitilausmaksujen ja open access -maksujen välillä.

”Helsingin yliopiston kirjasto tähtää siihen, että avoimuuden toteuttaminen olisi tutkijalle mahdollisimman helppoa. Toimimalla yliopiston avoimen julkaisemisen palvelukeskuksena kirjasto haluaa tukea tutkijan

mahdollisuutta keskittyä ydintehtäviinsä ja antaa hänelle kaiken sen avun, johon resurssimme taipuvat. Julkaisusopimukset tutkija joutuu toki allekirjoittamaan itse”, ylikirjastonhoitaja **Kimmo Tuominen** Helsingin yliopiston kirjastosta sanoo.

Tuominen on myös kansallisia lehtisopimuksia neuvottelevan FinELib-ohjausryhmän jäsen. Hän korostaa monipuolisuutta avoimessa julkaisemisessa.

”Emme tyydy yhteen avoimuuden toteuttamisen tapaan, kuten esimerkiksi transformatiivisiin sopimuksiin, vaan haluamme hyödyntää kaikkia avoimuuden reittejä, jotka siis näemme toisiaan täydentävinä, emmekä kilpailevina, vaihtoehtoina. Erityistä huolta kirjasto kantaa siitä, että avoimen julkaisemisen kustannukset pysyisivät hallinnassa koko yliopistossa. Yhteistyössä kvestuurin kanssa olemme kehittäneet myös avoimen julkaisemisen kustannusseurantaa”, Tuominen toteaa.